

IZBRISANI ROBERTO BOLANJO

Mesecima unatrag, eksplodirala je vest da pokojni Bolanjo, fetišni autor Anagrame, napušta Eraldeove redove i da, kako je tražila njegova udovica Karolina Lopes, njegove knjige pređu u vlast Alfaguare. Pod pečatom Random House-a biće objavljene razne neobjavljene stvari kao i ceo opus autora 2666. Ignasio Ećevarija, kog je Čileanac označio kao konsultanta za njegove književne poslove, ovim tekstom krši promišljenu tišinu kako bi objasnio svoju, i ulogu onih koji su okruživali Bolanja u posthumnoj distribuciji njegovog rada; to čini kako bi razvejavao sumnje i nesporzume i, nadalje, ispričao šta se nalazi iza zbnjujuće odluke Karoline Lopes, čiji razlaz s Eraldeom, kao i pre toga sa dobrim delom onih koji su činili najbliže piščevo okruženje poslednjih godina njegovog života, kao da je vezan s time što je direktor Anagrame bio svedok njegove veze sa Karmen Peres de Vega, prisustva u poznom delu Bolanjevog života koje je podrgrnuto procesu „brisanja“.

To što sam poslednjih godina života Roberta Bolanja bio njegov prijatelj učinilo je da posle njegove smrti prisustvujem nekim neobičnim iskustvima, da to kažemo tako. Jedno od njih bilo je da, više zabavljen nego konsterniran, prisustvujem procesu mitizovanja njegove figure, uz podrazumevajuću povorku nesporzuma, preterivanja i falsifikovanja. Drugo, da opažam kako oni koji s punim legitimitetom administriraju njegov legat, nastoje da, na kudikamo sporniji način, usput kontrolišu pamćenje na njega.

Pišem ove redove podstaknut nekim od tumačenja koje sam čuo vezano za činjenicu da će celokupni Bolanjev rad, uključujući i poneki neobjavljen, biti publikovan u *Alfaguari*, uz napuštanje *Anagrame*, izdavačke kuće koja je toliko doprinela rastućoj prepoznatljivosti i uspehu njegovih knjiga i u koju je Bolanjo imao poverenja do završetka najvećeg njihovog dela, uključujući i poslednje koju je lično smatrao dobrom, *Nesnosnog gauča*. Po onom što znam, ni ekonomski ni strateški razlozi nisu presudili da Bolanjev rad pređe kod drugog izdavača. Nakon više nego pristojne ponude, Horhe Eralde je samo obavешten o dogovoru s *Alfagarom*, naime uskraćen je za priliku da – kako je uobičajeno u srodnim slučajevima – promisli i poboljša svoju ponudu kako bi sačuvao Bolanja u svom katalogu. Dotičnu odluku teško je objasniti u svetlu prijateljskog odnosa koji je za života Bolanjo održavao sa Horheom Eraldeom, njegove vernosti *Anagrami* i sreći koju je njegov opus – kako dela objavljena dok je bio živ, tako i ona, posthumna – imao pod tim pečatom.

Sve poziva na slutnju da je postojao prethodni plan da se iz *Anagrame* istrigne Bolanjev rad. Izvesno je da su pre već više godina nekada srdačni odnosi Karoline Lopes, piščeve udovice, sa Horheom Eraldeom i njegovom suprugom Eulalijom Gubern, jednostrano suspendovani. Već počev od 2007. godine, kada je objavljen *Nepoznati univerzitet*, svi zajednički dogovori obavljani su posredstvom agenta.

Već tada je Karolina Lopes prekinula odnose s velikim delom onih koji su činili najbliže Bolanjovo okruženje poslednjih godina njegovog života. Ne bi to bilo za najmanju zamerku da nije donekle nedosledno u odnosu na prethodne stavove. Da ne idemo dalje od onih, ispoljenih spram mene. Poznato je da sam, ubrzo nakon Bolanjove smrti, imao inicijativu da se prikupe svi njegovi tekstovi i govori za koje sam znao, i da se objave pod naslovom *U zagradi*, naravno uz učešće – ne samo uz ovlašćenje Karoline, s kojom sam tada imao, bez sumnje, odnos pun naklonosti. Malo zatim, zapalo me je da dam predlog da se u samo jednom tomu objavi 2666, roman u čijem sam uređivanju učestvovao. Na čelu prvog izdanja knjige, 2004, Karolina Lopes u „Napomeni autorovih naslednika” govorila je da sam bio „prijatelj koga je (Bolanko) označio kao osobu koju treba konsultovati u vezi s književnim pitanjima”.¹ Iz tih reči apsolutno ne treba izvući zaključak da sam ja, ni pravno ni u praksi, izvršilac testamenta Roberta Bolanja, bez obzira na to što su tako objavili – nikad s mojom saglasnošću – neki novinari koji ne znaju pravo značenje tog termina. Citirana napomena zapravo je značila da sam, u okviru sopstvenih mogućnosti, nastavio da tražim najprikladnije formule za objavljivanje Bolanjove neobjavljene zaostavštine, u čiju sam opsežnost uspeo da steknem tek parcijalan uvid kakav mi je obećavala kopija pišćevog hard-diska koji mi je lično Karolina Lopes prebacila malo nakon njegove smrti (budući da nikada nisam uspeo da prođem više no površno Robertove „papire” i sveske).

Počev od sadržaja hard-diska, 2005. predložio sam da se sjedini šačica neobjavljenih priča i narativnih odlomaka koju sam imenovao *Tajna zla*. U „Preliminarnoj napomeni” objasnio sam najbolje što sam mogao – kako sam već učinio u knjizi *U zagradi* – poreklo uvršćenih tekstova i merilo po kojem sam ih izabrao i poređao. Međutim, objavljivanje ove knjige odloženo je za dve godine, verovatno zbog odluke Karoline Lopes da me, čak i kao konsultanta, odstrani iz onog što će se dešavati vezano za odluku o Bolanjovom legatu.

Budući da mi se čini da moje „uređivanje” triju Bolanjovih posthumnih dela zaslužuje vrlo malo zamerki, razlog Karolinine odluke mora se tražiti među onima lične prirode, a ti vode samo u jednom pravcu: pravcu mog razumevanja s Karmen Peres de Vega, ženom sa kojom je Roberto Bolanko imao dug i prislan sentimentalni odnos poslednjih godina života (pogotovo poslednje tri, kada se veza učvrstila i postala manje-više javna). Postojanje ove veze bez sumnje pripada sferi privatnog i njeno korišćenje u ovom sučeljavanju opravdano je samo u meri u kojoj ga je Bolanjova udovica pretvorila u stigmatu namenjenu onima koji su, ili nisu, deo onog što bismo mogli nazvati „zvaničnim sećanjem” na Roberta Bolanja. Posredi je korigovano, cenzurisano sećanje, uvek pod izgovorom interesa dvoje zajedničke dece Karoline i pisca, Lautara Bolanko Lopesa i Aleksandre.

Odbijam da zađem dublje u močvarno tlo kojem vodi ovaj potonji obzir. Samo ću konstatovati pokušaj nametanja tog „zvaničnog sećanja” nauštrb onih koji ni na koji način ne možemo – niti to želimo, zbog lojalnosti prema Bolanku i samima sebi – da odustanemo od sopstvenog. I požaliti što se taj pokušaj upliće u administriranje Bolanjovog legata kakvo je bilo saglasnije njegovoj volji.

Dok sam se bavio neobjavljenim Bolankom nisam znao da sam se i na koji način – ni prećutno, ni eksplicitno – obavezao na određen postupak, posebno ne na onaj koji bi se ticao moje slobode da tražim informacije gde god poželim. Jedini razlog koji mi je Karolina

¹ Roberto Bolaño, 2666, Buybook, Sarajevo 2011, str. 11.

Lopes dala za uskraćivanje svog poverenja ležao je u tome što je saznala da sam se, pripremajući *Tajnu zla*, u jednom trenutku konsultovao sa Karmen Peres de Vegom. Ali nikad mi nije palo na pamet da to ne smem da učinim, kao što sam odmah odgovorio Karolini. Zapravo, već sam se bio, i to plodotvorno, konsultovao s Karmen tokom pripremanja *U zagradi*, što je Karolina Lopes znala i nije mi bila prigovorila.

Već sam rekao da je do jednostrane suspenzije ličnog dogovora Karoline Lopes i Horhea Eraldea došlo 2007. godine, kada je objavljen *Nepoznati univerzitet*. Tada je Karolina Lopes ljutito otklonila inicijativu Horhea Eraldea da Brunu Montaneu i meni poveri uređivanje ove knjige. Taj zadatak smo obojica dočekali s entuzijazmom i najvećom mogućom ozbiljnošću. Pretpostavljam da je bilo kompetentnijih osoba od mene da se taj zadatak sprovede u delo, ali sam siguran da nije bilo prikladnije – uključujući i Karolinu Lopes, koja je zahtevala da se i s te strane postara o knjizi – od Bruna Montanea, starog Robertovog prijatelja od njegovih meksičkih godina i aktivnog saučesnika za sve vreme njegove poetičke pustolovine. (O našem radu na toj knjizi ostaje parcijalno svedočanstvo u broju 314 časopisa *Quimera*, u kojem je objavljeno ono što je u tom trenutku bilo predodređeno da bude uvodna napomena te knjige.) U isto vreme, Karolina Lopes želela je da spreči ponovno objavljivanje kod Izdanja Univerziteta Dijego Portales *Bolanja o sebi*, izbora intervjuja sa Robertom Bolanjom koji je izvanredno opremio Andres Brajtvajt, takođe piščev prijatelj i saradnik (za kog je Bolanjo napisao najveći deo svojih novinskih kolumni). S prologom Huana Viljora, ta knjiga predstavlja besprekoran „uvod“ u Bolanja i veličanstven komentar njegovog opusa i njegove poetike. Srećom, odgovorne iz Izdanja Univerziteta Dijego Portales nisu uplašile pretnje advokatā Karoline Lopes i knjiga i dalje kruži Čileom. Ali dotične pretnje imale su učinka kod izdavača iz drugih država, pogotovo iz Španije, gde je *Bolanjo o sebi* nažalost nepoznat naslov. Horhe Eralde je obezbedio prava za knjigu, ali kada je ona već bila u procesu proizvodnje, dobio je preteći poštanski faks u kojem mu je saopšteno odlučno protivljenje Karoline Lopes da ova knjiga ugleda svetlost dana. Zbog čega? Godine 2005, kad je opremio knjigu, Brajtvajt je računao na saglasnost i učešće Karoline Lopes. Međutim, posle nekog vremena ona je sve to opozvala. Najverovatniji razlog jeste u veoma pažljivo skrivenoj Brajtvajtovoju aluziji na Karmen Peres de Vega u njegovoj kratkoj napomeni o izdanju, u kojoj joj je izrazio zahvalnost.

Izgleda da je nekoliko meseci pre potpisivanja ugovora sa *Alfaguarom* (a zašto ne s *Literaturom Random House* čiji pečat pripada istoj izdavačkoj grupi, a u koju bi se Bolanjev rad odlično uklopio; da nije možda stoga što je njen direktor Klaudio Lopes de Lamadrid, još jedan Bolanjev prijatelj i, samim tim, svedok?) bilo jalovih pokušaja da se od Horhea Eraldea izvuče neka izjava kojom bi on negirao da je Karmen Peres de Vega bila „partnerka ili saputnica“ Roberta Bolanja poslednjih godina njegovog života. Možda je Eraldovo odbijanje da to učini (samo je jednostavno, i vrlo tačno, ustvrdio da je „Karolina Lopes bila Robertova zakonita supruga do njegove smrti i nikad, ni u jednom trenutku, Roberto nije ni pomislio da napusti svoju decu“) više imalo veze s potpisivanjem tog ugovora nego gotovo svi razlozi koje drugi navode.

Duga je lista projekata vezanih za Bolanja, a onemogućenih vetom Karoline Lopes. Oni se šire na izvesne pokušaje spasavanja sećanja na njegove meksičke godine. *Psi nastanjeni glasovima pustinje* (Aldus, Meksiko, 2014), važna antologija infrarealističke poezije koju je

priredio Ruben Medina, istorijski pripadnik grupe, donosi šesnaest belih stranica na kojima se može pročitati isključivo naslov i datum Bolanjevih pesama čiju reprodukciju je bilo nemoguće izvesti. Nije to ni prvi, ni jedini sličan slučaj.

U međuvremenu, advokati Karoline Lopes i dalje šalju uznemirujuće poštanske faksove namećući zabrane (u ime „prava na čast i ličnu i porodičnu intimnost“ Karoline Lopes lično i njene dece) brojnim novinarima, dokumentaristima, izdavačima, glavešinama univerzitetskih programa, televizijskim kanalima i štampi, svima onima koji su se drznuli da podsete na postojanje Karmen Peres de Vege, ili podstičući na izjave u kojima se o njoj govori u terminima koji bi vodili mišljenju da nikada nije bila „partnerka ili saputnica“ Roberta Bolanja.

Nad samu Karmen Peres de Vega – diskretnu ženu koja živi od svog rada – trenutno se nadnosi milionski zahtev zbog njenih pretpostavljenih ispoljavanja oko svoje veze s Bolanjom i zbog njenog pojavljivanja na javnim forumima u svojstvu „partnerke ili saputnice“, što su pojmovi – „partnerka“ i „saputnica“ – koji očigledno dopuštaju prilično fleksibilno tumačenje, te bi se reklo da je malo verovatno – bar po mom sudu – da rečena tražnja dà ploda. Ali plašim se da atmosfera uznemiravanja, za razliku, daje učinka i sa svoje strane motrim sa zgražavanjem i indignacijom kako – uprkos brojnim nespornim dokazima u koje čovek i dalje veruje, uključujući i izvesne nesporne fotografije – operacija „brisanja“ jednog segmenta sećanja na Bolanja (o kom, znakovito, još nije napisana nijedna biografija)² bar naizgled postiže svoje ciljeve, ilustrujući još jednom način na koji se, ako smo iole nemarni, piše istorija, bilo koja istorija.

Ponovna izdanja

Novo i voluminozno izdanje 2666 u *Alfaguari* sa razlogom izostavlja kako „Napomenu autorovih naslednika“ koja se nalazila na početku izvornika, tako i „Napomenu uz prvo izdanje“, objavljenu na njegovom kraju. Umesto toga, prilaže se buklet „Beleški Roberta Bolanja za pisanje 2666“. Posredi je fotografska reprodukcija petnaest stranica iz njegovih svezaka u kojima se, zaista, nalaze beleške, liste i crteži vezani za roman (kao i naslovna strana beležnice gde piše: 2666. *A Non Science Fiction Novel*). Među zabeleškama se nalazi ona, veoma dirljiva, koja je objavljena uz napomenu uz prvo izdanje: „Za kraj 2666: 'I to je sve, drugari. Sve sam uradio, sve sam proživio. Da imam snage, zaplakao bih. Od vas se oprašta, Arturo Belano.'“ Reč je o nesumnjivo zanimljivom materijalu iako je, poslužen u ovoj formi, čisto anegdotski. I novo izdanje *Divljih detektiva* uključuje sličan buklet.

Dvanaest je godina otkako je 2666 prvi put ugledala svetla dana. Izgleda da je za sve to vreme celokupan lični arhiv pisca bio, odnosno postaje – govorim kako sam čuo – detaljno katalogizovan. Valja pretpostaviti da je na tom putu došlo do izvesnih otkrića. Ne mislim samo na moguće neobjavljene spise poput onog koji samo što nije ugledao svetla dana (*Duh naučne fantastike*),³ nego i na sve vrste tragova koji bi omogućili mapiranje Bolanjevog

² Relevantni i časn autor kao reper uzima biografiju u klasičnijem smislu; prevod na engleski naslova Monike Maristain koji je uvršćen u preporučenu bibliografiju na kraju ovog izdanja *Polja* naslovljen je *Bolaño: A Biography in Conversations* (Melville House, Brooklyn: New York 2014). (Prim. prev.)

³ „Pronađen u jednoj svesci sa spiralom Roberta Bolanja (...), *Duh naučne fantastike* je roman koji nam pokazuje pisca u svojim počecima što prvi put koristi teritoriju koju će bolje no iko preneti u svoja kasnija

kreativnog procesa i njegove putanje. Da li ti novi tragovi bacaju novo svetlo na 2666? Ponovno izdanje romana činilo bi dobru priliku da to saznamo, da skiciramo, čak vrlo uopšteno, pitanje Bolanjevih planova – kako je poznato, ponekad protivrečnih – za njegovo remek-delo; takođe i nešto vezano za postojanje različitih slojeva pisanja, manje ili više supstancijalnih varijanata, alternativnih razvoja teksta ili njegovog mogućeg kraja. Znam da komercijalno izdanje nije najprikladnije mesto za zalaženja u pojedinosti tog tipa, ali posthumno objavljivanje spisa koje autor možda nije sasvim završio, kakav je slučaj sa 2666, uvek iziskuje izvesna minimalna objašnjenja. Tako smo za prvo izdanje učinili mi, prvi priređivači romana, uključujući i Karolinu Lopes. Ali tada nam je nedostajala solidna perspektiva Bolanjevog legata, kakva, valja pretpostaviti, sada postoji. Iznenaduje što se u vezi sa time nema šta dodati.

Izvorik: Ignacio Echevarría, "Roberto Bolaño borrado", u: *El mundo*, Madrid, podlistak "El cultural", 23. IX 2016.

(Sa španskog preveo **Igor Marojević**)

---

dela." (Walter Lezcano, "El espíritu de la ciencia ficción, de Roberto Bolaño", "Los inrockuptibles", Buenos Aires, 15. XII 2016), <http://www.losinrocks.com/libros/el-espiritu-de-la-ciencia-ficcion-de-roberto-bolano#.WNqGC6KbxPZ>. (Prim. prev.)